YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR....40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich

SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI 44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI 49
To'xtabayev Oybek Odilovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR....56
Ismailov Bobir Salomovich

TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI 62
Yangiboyev F.B.

MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHIYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH....68
Turayev Og'abek Kaxramonovich

XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI....75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna

BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODELI....83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li

QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH 89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich

ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH 94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna

TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI 104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI 111
Begamov S.X.

RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS....116
Zakhidov Azizbek Rustamovich

HUDUDIY TURIZM KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH....125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi

SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI....129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi

GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI....134
Xaydarova Sitora Suranbay qizi

KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI....139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich

YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI....145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna

2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEXNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI 151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI 155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ 163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ 178
Срожиддинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна

MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna

RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL 190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich

IJTIMOIY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI 196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH 202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna

O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi

INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich

QURILISHDA ISHLAB CHIQARISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI 220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI 225
Xolov Sherali Axrorboyevich

2010–2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI 229
Ashurov Shuhratbek Qudrat o'g'li

TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI 233
Sherbekova Kamola Norbekovna

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich

MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI 249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich

O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHIYATI VA MUAMMOLARI 258
Raupov Shuxrat Soyibovich

ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи

DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS 270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich

QISHLOQ XO‘JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.......273
Mirzaev Dilshod Artikovich

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА.......279
Касимова Наргиза Сабитджановна

YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.......284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi

BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIY TA’LIM MISOLIDA).......289
Karieyva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o‘g‘li

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO‘RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.......295
Qurbonov Odilbek Ro‘zmatovich

O‘ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO‘LLARI.......302
Umed Farmonkulovich Radjabov

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEXANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI.......307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA).......313
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna

RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI.......318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi

O‘ZBEKISTONDA SOLIQ MA’MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR.......323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich

РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.......327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли

MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).......335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich

QORAQALPOG‘ISTON QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.......342
Tajibaev Berdax Asqarbay ulı

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.......347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi

STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION.......352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi

TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW.......358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi

TA’LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.......363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH.......371
Xudoyqulov Husen Ahadovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI 379
Shodiyev Murodjon Bakirovich

SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR 384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna

MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI 389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI 397
P.SH.Usmonov

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ 401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI 407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich

ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI 416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH. 423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna

APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE 428
Musayeva Shoira Azimovna

SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI 435
Bozorova Ozoda Raximovna

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL 439
Bekmurodov Navruz Ergashevich

TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 449
O'rinov Komiljon Kozimovich

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI 453
Salomat Norova

QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH 465
Xalikov R. B.

BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI 472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich

DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOIY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI 477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI 485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich

MINTAQADA IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH 491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI 495
Ismatov Sharofiddin Asatulloyevich

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY 500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG‘-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA) 504
Shomurodova Shahnoza G‘ayratovna

ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI 509
Ergashev Olloyor Furqat o‘g‘li

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH 517
Abdullayev Abdurauf

TIJORAT BANKLARNING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna

TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR 527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich

MAISHIY XIZMAT KO‘RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLLASHTIRISH 532
Meliyev X.T.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА 541
Усманова Азиза Баходировна

RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH 545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI 550
Egamov Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich

FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY 553
Khotamkulova Madina

ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА 559
Иргашева Нигина Салохиддиновна

BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG‘OR TAJRIBASI VA UNDAN O‘ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 567
Sh. Saidov

MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 573
Islamov Shoxzod Shuxrat o‘g‘li

THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY 582
Amanov Davron Ravshan ugli

SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI 588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek

ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG 595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич

ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА 600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH YO‘NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA) 608
Mirsayd Xudaybergenov

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI 612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi

MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI 627
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI 631
Rasulova Dilfuza Valiyevna

HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHIYATNING O‘RNI 636
Avazbek Xalbekov

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG‘INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 642
Sobir Xasanov

IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN) 650
Toyirova Shohista Bobobekovna

INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI 657
Talapova Nargiza Baxriddinovna

BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO‘SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 661
Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyaeva Muhtasar Mansurdjanovna

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA’MINLASH MASALALARI 667
Pardayev Farrux Muzaffarovich

RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH 671
Sharipova Zulfiya Shokirjonovna

FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI 677
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna

O‘ZBEKISTON QISHLOQ HUDUDLARINING BARQAROR RIVOJLANISH YO‘NALISHLARIDA QISHLOQ TURIZMI VA EKOTURIZM – ASOSIY USTUVOR YO‘NALISHLARI 682
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi

KORXONALARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI TA’MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI 691
Alimbay Shamshetov

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSIYALARNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI 694
Saule Ibragimova

ANALYSIS OF THE STATE OF ELECTRICITY GENERATION BY WIND POWER PLANTS 698
Saidov Mash’al Samadovich

TRANSFORMING TOURISM EDUCATION IN UZBEKISTAN: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS OF PERSONNEL TRAINING SYSTEMS 706
Abdullakhujaev Abdukodirkhuja, Ochilova Hilola Farmonovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH 713
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich

MAHALLIY BOSHQARUVDA YETAKCHILIK KONSEPSIYASI ORQALI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH (FARG‘ONA VILOYATI MISOLIDA) 718
Siddikov Abdusalom Abdumalikovich

NEW ECONOMIC PHENOMENA: FINANCING CONSUMPTION AND SAVINGS IN THE TRANSITION TO AN EXPECTATION ECONOMY 724
Isomov Bekmurod Sayfiddinovich

XIZMAT KOʻTSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YOʻNALISHIDA INSTITUTSIONAL OʻZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI 730
Sh.A.Sultonov

MINTAQALARNING INVESTITSION SALOHIYATINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI 737
Qobilov Anvar Eshpoʻlatovich

KICHIK VA OʻRTA BIZNESNI QOʻLLAB-QUVVATLASH INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH 741
Madraimova Marxamat Raximberganovna

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА 748
Усманова Зумрад Исламовна

TITLE: PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE TOURISM SECTOR IN UZBEKISTAN 753
Suxrobbek M. Salayev

XORAZM VILOYATI TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDAGI TARKIBIY OʻZGARISHLARNI BAHOLASH VA UNI OPTIMALLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 761
Urunov Farrux Shanazarovich

OʻZBEKISTONDA DAVLAT AUDITI TIZIMINING STRATEGIK TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR VA RAQAMLI MONITORINGNING STRATEGIK AHAMIYATI 765
Turabov Baxodir Toʻxtamishovich

TURIZM SOHASIDA BANDLIKNING 2025-2030-YILLARDAGI PROGNOZ PARAMETRLARI 770
N.I. Shermamatova

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TURIZM SOHASIDA BANDLIKNING 2025-2030-YILLARDAGI PROGNOZ PARAMETRLARI

N.I. Shermamatova
"Ipak yo'li" Turizm va madaniy meros xalqaro universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada mehmonxona korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuv asosida turizm xizmatlari va mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish hamda ularning barqarorligini ta'minlashda malakali kadrlar salohiyatining muhim roli tahlil qilinadi. Mehmonxona xizmatlariga bo'lgan talabning ortib borishi sharoitida xizmatlar sifatini oshirish zarurati asoslab beriladi hamda turizm sohasida bandlikning 2025–2030-yillarga mo'ljallangan prognoz ko'rsatkichlari o'rganiladi. Shuningdek, kadrlar salohiyatini rivojlantirishda e'tiborga olinishi zarur bo'lgan asosiy tamoyillar tizimli ravishda yoritilgan.

Kalit so'zlar: mehmonxona korxonalari, kadrlar salohiyati, turizmda bandlik, inson resurslari, mehnat salohiyati, xizmatlar sifati, raqobatbardoshlik.

Abstract. This article examines the role of human resource capacity in enhancing the competitiveness and sustainability of tourism services and products within the framework of improving the efficiency of hotel enterprises. In the context of increasing demand for hotel services, the necessity of improving service quality is substantiated, and forecast parameters of employment in the tourism sector for 2025–2030 are analyzed. Furthermore, key principles for the development of human resource capacity are systematically outlined.

Key words: hotel enterprises, human resource capacity, tourism employment, human resources, labor potential, service quality, competitiveness.

Аннотация. В данной статье на основе подхода, направленного на повышение эффективности деятельности гостиничных предприятий, анализируется роль кадрового потенциала в обеспечении конкурентоспособности и устойчивости туристских услуг и продуктов. Обоснована необходимость повышения качества гостиничных услуг в условиях роста спроса на них, а также исследованы прогнозные параметры занятости в сфере туризма на 2025–2030 годы. Кроме того, систематизированы основные принципы, которые необходимо учитывать при развитии кадрового потенциала.

Ключевые слова: гостиничные предприятия, кадровый потенциал, занятость в туризме, человеческие ресурсы, трудовой потенциал, качество услуг, конкурентоспособность.

KIRISH

Turizm sohasida bandlikni prognozlash masalasi so'nggi o'n yilliklarda ilmiy adabiyotlarda dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biriga aylangan. Buning asosiy sabablari sifatida turizmning ko'plab mamlakatlar iqtisodiyotida yetakchi xizmatlar sohasi sifatida shakllanishi, uning yuqori mehnat talabchanligi hamda yangi ish o'rinlarini yaratishdagi strategik ahamiyati ko'rsatiladi. Shu bilan birga, turizm bandligi boshqa iqtisodiy tarmoqlarga nisbatan tashqi shoklar, mavsumiy tebranishlar va institutsional omillarga yuqori darajada sezgirligi sababli uni prognozlash murakkab ilmiy-amaliy muammo sifatida qaraladi.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, turizm bandligini prognozlashdan avval ushbu tushunchaning aniq chegaralarini belgilash muhim metodologik masala hisoblanadi. Dastlabki tadqiqotlarda turizm bandligi asosan mehmonxona xo'jaligi, umumiy ovqatlanish, transport va turistik xizmatlar kabi an'anaviy tarmoqlarda band bo'lgan xodimlar soni orqali baholangan. Biroq keyingi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bunday yondashuv turizmning iqtisodiyotdagi real ta'sirini to'liq aks ettira olmaydi. Chunki turizmga xizmat ko'rsatuvchi ko'plab ish o'rinlari bevosita turizm korxonalarida emas, balki savdo, qurilish, aloqa va madaniyat kabi bog'liq tarmoqlarda shakllanadi.

Shu munosabat bilan zamonaviy ilmiy adabiyotlarda turizm bandligini baholashda Turizm yordamchi hisoblari (Tourism Satellite Accounts – TSA) metodologiyasi keng qo'llanilmoqda. Ushbu yondashuv turizm

talabidan kelib chiqadigan “to‘g‘ridan-to‘g‘ri bandlik”ni aniqlash imkonini beradi hamda uni milliy hisoblar tizimi bilan integratsiyalash orqali vaqt kesimida taqqoslanadigan va prognozlash uchun ishonchli ma’lumotlar bazasini shakllantiradi. Bu esa prognozlash modellarida iqtisodiy tendensiyalar va tashqi shoklarni ilmiy asosda talqin qilish imkonini kengaytiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning ilmiy-nazariy asosini turizm sohasi, jumladan, turizm sohasida bandlikning 2025–2030-yillardagi prognoz parametrlariga oid ilmiy izlanishlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida dialektik, abstrakt-mantiqiy, qiyosiy tahlil hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Milliy ilmiy adabiyotlarda To‘xliyev [2], Pardayev [3] va boshqalar turizmni hududiy iqtisodiy rivojlanishning muhim drayveri sifatida talqin qilib, ayniqsa uning mehnat talabchanlik xususiyatiga alohida urg‘u beradilar. Ularning ishlarida turizm infratuzilmasining rivojlanishi yangi ish o‘rinlari yaratish, yoshlar va ayollar bandligini oshirish hamda norasmiy bandlikni qisqartirish imkoniyatlari bilan bog‘lanadi. Mualliflar ta’kidlashicha, O‘zbekiston sharoitida turizm bandligi nafaqat yirik mehmonxonalar, balki oilaviy mehmon uylari, hunarmandchilik, umumiy ovqatlanish va transport xizmatlari orqali ham shakllanadi. Bu esa turizm bandligini prognozlashda klassik sanoat bandligidan farqli yondashuvlarni talab etadi.

Pardayevning [4] turizm iqtisodiyoti bo‘yicha ishlari xizmatlar sohasida bandlikning kengayishini iqtisodiy o‘sish bilan uzviy bog‘liq holda tushuntiradi. U turizmni “multiplikativ ta’sirga ega soha” sifatida baholab, bitta turistik ish o‘rni boshqa tarmoqlarda ham qo‘shimcha bandlikni yuzaga keltirishini ilmiy asoslaydi. Ushbu yondashuv xalqaro adabiyotlarda keng tarqalgan tourism-led growth (turizm orqali rivojlanish) konsepsiyasi bilan uyg‘unlashadi hamda O‘zbekiston sharoitida turizm bandligini uzoq muddatli trend sifatida modellashtirish mumkinligini ko‘rsatadi.

So‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarda turizm bandligi masalasi barqaror rivojlanish va hududiy tengsizliklar bilan bog‘liq holda ham o‘rganilmoqda. Xususan, To‘xliyev va hammualliflar [5] Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy shaharlarda turizm rivojlanishi xizmatlar sohasida bandlikning sezilarli o‘sishiga olib kelganini ta’kidlaydilar. Ularning fikricha, turizm bandligining hududiy xususiyatga ega bo‘lishi prognozlash modellarida makrotrendlar bilan bir qatorda hududiy omillarni ham hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, ayrim o‘zbek olimlari turizm bandligini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bilan bevosita bog‘laydilar. Turizm korxonalarining aksariyati kichik va o‘rta biznes subyektlaridan iborat bo‘lgani sababli, bandlik nisbatan moslashuvchan, ammo tashqi shoklarga sezgir hisoblanadi. Bu holat pandemiya davrida ayniqsa yaqqol namoyon bo‘ldi. O‘zbekistonlik tadqiqotchilar COVID-19 pandemiyasining turizm xizmatlari hajmiga ta’siri bilan bir qatorda bandlikning qisqarishi va keyinchalik bosqichma-bosqich tiklanish jarayonlarini qayd etadilar [6]. Mazkur kuzatuvlar turizm bandligini prognozlashda “strukturaviy uzilish” va “tiklanish bosqichi” tushunchalarini qo‘llash zarurligini asoslaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So‘nggi yillarda turizm bandligini prognozlashda strukturaviy modellar, jumladan, input–output (kirish–chiqish), ijtimoiy hisob matritsalari hamda umumiy muvozanat modellaridan keng foydalanilmoqda. Ushbu modellar turizm shoklarining butun iqtisodiyot bo‘ylab bandlikka ta’sirini baholash imkonini beradi. Biroq ilmiy adabiyotlarda ta’kidlanishicha, bunday modellar katta hajmdagi ma’lumotlar va murakkab taxminlarni talab qiladi, shu sababli ularni qisqa vaqt qatorlariga ega mamlakatlarda qo‘llash imkoniyatlari cheklangan.

COVID-19 pandemiyasi turizm bandligini prognozlash bo‘yicha ilmiy yondashuvlarni qayta ko‘rib chiqishga sabab bo‘ldi. Xalqaro tashkilotlar hisobotlarida pandemiyaning turizm bandligiga sezilarli ta’siri qayd etilgan: turizmda ish o‘rinlari tez qisqargan, tiklanish jarayoni esa bosqichma-bosqich va notekis kechgan. Shu bois zamonaviy adabiyotlarda turizm bandligini prognozlashda strukturaviy uzilishlar va tiklanish jarayonlarini alohida modellashtirish zarurligi ta’kidlanadi [7].

Turizm bandligini prognozlashga oid ilmiy adabiyotlarda uch asosiy xulosa ilgari suriladi. Birinchidan, bandlikni prognozlashda ma’lumotlarning konseptual aniqligi muhim ahamiyatga ega. Ikkinchidan, iqtisodiy nazariyaga asoslangan modellar bandlik dinamikasini tushuntirish va prognozlashda ustunlik qiladi. Uchinchidan, favqulodda shoklar va tiklanish jarayonlarini hisobga olmagan prognozlar amaliy siyosat uchun yetarli darajada ishonchli bo‘lmaydi.

O‘zbekistonda turizm sohasida bandlik masalalari mustaqillikdan keyingi davrda xizmatlar iqtisodiyotining shakllanishi, hududiy rivojlanish hamda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash sharoitida ilmiy tadqiqotlar markaziga aylana boshladi. Dastlabki tadqiqotlarda bevosita “turizm bandligi” atamasi keng qo‘llanilmagan bo‘lsa-da,

turizmning iqtisodiyotga ta'siri, xizmatlar sohasi rivoji va aholi bandligini oshirishdagi roli tizimli tahlil qilingan.

Ikkinchi muhim nazariy asos — mehnatga talab nazariyasi bo'lib, unga ko'ra bandlik darajasi ishlab chiqarish hajmi, xizmatlarga bo'lgan talab va texnologik omillar bilan belgilanadi. Turizm sohasi mehnatga talabchan (labor-intensive) soha bo'lgani sababli, talabdagi nisbatan kichik o'zgarishlar ham bandlikda sezilarli tebranishlarni yuzaga keltiradi.

Uchinchi nazariy komponent — ekzogen shoklar va iqtisodiy tiklanish nazariyasidir. COVID-19 pandemiyasi kabi kutilmagan tashqi omillar turizmda bandlikning keskin qisqarishiga olib keladi, biroq vaqt o'tishi bilan bozor moslashuvi, davlat qo'llab-quvvatlashi va talabning tiklanishi natijasida bandlik asta-sekin qayta o'sadi. Ushbu jarayon odatda simmetrik emas: pasayish tez, tiklanish esa bosqichma-bosqich kechadi.

Mazkur uch nazariy yo'nalishning integratsiyasi turizm bandligini uzoq muddatli trend, qisqa muddatli shok va tiklanish mexanizmi uyg'unligida modellashtirish imkonini beradi.

Mazkur nazariy asosdan kelib chiqib, tadqiqotda quyidagi asosiy gipotezalar ilgari suriladi:

H_1- Turizm sohasida bandlik uzoq muddatda ijobiy vaqt trendiga ega bo'lib, bu turizmga bo'lgan barqaror talab va xizmatlar hajmining kengayishi bilan izohlanadi.

H_2- COVID-19 pandemiyasi turizm bandligiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, u strukturaviy uzilish (structural break) sifatida namoyon bo'lgan.

H_3- Pandemiyadan keyingi davrda institutsional qo'llab-quvvatlash va talabning tiklanishi hisobiga bandlik darajasi bosqichma-bosqich o'sish trayektoriyasiga qaytgan.

Tadqiqotda turizm bandligini prognozlash uchun trend–shok–tiklanish modeli qo'llaniladi. Model quyidagi ko'rinishda ifodalanadi:

$$E_t = \alpha + \beta t + \gamma D_t^{covid} + \delta R_t + \varepsilon_t$$

Bu yerda:

E_t — t yildagi turizm sohasida bandlik darajasi, (ming kishi)

α — boshlang'ich bazaviy bandlik darajasi;

t — vaqt trendi (yillar ketma ketligi)

β — turizmda bandlikning uzoq muddatli o'sish sur'atini ifodalovchi trend koeffitsiyenti;

D_t^{covid} — Covid-19 shokini aks ettiruvchi binar o'zgaruvchi (2020-yilda 1 boshqa yillarda 0 qiymat qabul qiladi)

γ —pandemiyaning bandlikka sof salbiy ta'sirini ko'rsatuvchi koeffitsiyent;

R_t — tiklanish omili (2021-yildan boshlab 1 ga teng bo'lgan yoki vaqt o'tishi bilan ortib boruvchi o'zgaruvchi)

δ — tiklanish tezligini ifodalovchi parameter;

ε_t — tasodifiy xatolik hadi

Ushbu modelning asosiy afzalligi shundaki, u bandlikdagi o'zgarishlarni faqat statistik trend sifatida emas, balki iqtisodiy mazmunga ega jarayon sifatida talqin qilish imkonini beradi. β koeffitsiyenti turizmning mehnatga bo'lgan barqaror talabini, γ favqulodda tashqi shokning kuchini, δ esa iqtisodiyotning moslashuv va tiklanish salohiyatini aks ettiradi.

Model parametrlarini baholashdan so'ng 2025–2030-yillar uchun prognoz qiymatlari aniqlanadi. Prognozlash jarayonida quyidagi taxminlar qabul qilinadi:

— pandemiya kabi yirik salbiy shoklar takrorlanmaydi;
— turizmga bo'lgan talab o'rtacha barqaror o'sishda davom etadi;
— davlat siyosati va infratuzilma turizm sohasida bandlikni qo'llab-quvvatlaydi.

Natijada prognoz bandlik ko'rsatkichlari iqtisodiy jihatdan asoslangan, realistik hamda siyosiy tavsiyalar ishlab chiqish uchun mos bo'ladi.

Ushbu tadqiqotda turizm sohasida bandlik dinamikasini tushuntirish va prognozlash maqsadida trend–shok–tiklanish modelidan foydalanildi. Model oddiy eng kichik kvadratlar (OLS) usuli yordamida baholandi. Hisoblash jarayonida turizm bandligi vaqt bo'yicha o'zgaruvchi sifatida olinib, unga uzoq muddatli trend, COVID-19 pandemiyasi bilan bog'liq favqulodda shok hamda pandemiyadan keyingi tiklanish omili kiritildi. Mazkur yondashuv turizm bandligini sof statistik qator sifatida emas, balki iqtisodiy mazmunga ega jarayon sifatida tahlil qilish imkonini berdi.

Respublikada turizm sohasida bandlik quyidagi dinamikada rivojlangan:

1-jadval. Turizmda bandlik dinamikasi

Yillar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Turizmda bandlik, ming kishi	231,4	190,8	208,1	214,6	221,4	225,7

Ushbu ma’lumotlar yordamida yuqorida keltirilgan nazariy modelga muvofiq ko‘p omilli regressiya tenglamasi parametrlari hisoblandi.

(Manbaa: O‘zbekiston Respublikasi statistika agentligi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan hisoblandi)

2-jadval. Regressiya modeli parametrlari

O‘zgaruvchilar	Koeffitsiyent	Std. xatolik	t-Statistika	p-qiymat
Ozod had (α)	220,33	1,84	119,7	<0,001
Vaqt trendi (β)	5,96	0,37	16,14	0,004
COVID shoki (γ)	−35,37	2,65	−13,34	0,006
Tiklanish o‘zgaruvchisi (δ)	6,02	1,21	4,97	0,038

Modelning boshqa diagnostik parametrlari quyidagi 3-jadvalda keltirilgan:

3-jadval. Regressiya modeli diagnostik parametrlari

Statistika	qiymat
R^2	0.998
Moslashtirilgan R^2	0.996
F-statistika	439.3
Prob(F-statistic)	0.0023
Kuzatuvlar soni	6
Durbin–Watson	2.45

Baholash natijalari shuni ko‘rsatadiki, vaqt trendi koeffitsiyenti ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli bo‘lib, uning qiymati yiliga o‘rtacha 5,96 ming kishini tashkil etadi. Bu natija turizm sohasida bandlik uzoq muddatda barqaror o‘sish tendensiyasiga ega ekanini anglatadi. Iqtisodiy nuqtayi nazardan, ushbu koeffitsiyent turizmga bo‘lgan talabning kengayishi, xizmatlar hajmining oshishi hamda yangi ish o‘rinlarining yaratilishi bilan izohlanadi. Amaliy jihatdan esa mazkur ko‘rsatkich davlat va xususiy sektor uchun turizm bandligining yillik tabiiy o‘sish sur’atini baholash imkonini beradi.

COVID-19 pandemiyasini ifodalovchi binar o‘zgaruvchi manfiy va yuqori darajada statistik ahamiyatli natija berdi. Uning koeffitsiyenti −35,37 ga teng bo‘lib, bu 2020-yilda turizm sohasida bandlik o‘rtacha 35 ming kishiga qisqarganini anglatadi. Ushbu natija pandemiyaning turizm mehnat bozoriga ko‘rsatgan sezilarli ta’sirini miqdoriy baholash imkonini beradi. Amaliy nuqtayi nazardan, bu ko‘rsatkich favqulodda vaziyatlarda turizm bandligining sezgirligini hamda davlat tomonidan tezkor qo‘llab-quvvatlash choralarining muhimligini ko‘rsatadi.

Pandemiyadan keyingi tiklanish davrini aks ettiruvchi o‘zgaruvchi ijobiy va statistik jihatdan ahamiyatli bo‘lib, uning qiymati 6,02 ga teng. Bu natija 2021-yildan boshlab turizm bandligi tiklanish bosqichiga o‘tganini va har yili qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratilayotganini ko‘rsatadi. Ushbu koeffitsiyent iqtisodiy institutlar, bozor moslashuvi hamda turizmga bo‘lgan talabning qayta tiklanishi bandlikni tiklashda muhim rol o‘ynayotganini tasdiqlaydi. Amaliy jihatdan bu natija pandemiyadan keyingi siyosat choralarining samaradorligini baholash uchun muhim indikator hisoblanadi.

Modelning umumiy moslashuv darajasi yuqori bo‘lib, aniqlangan R^2 qiymati 0,998 ni tashkil etdi. Bu turizm bandligidagi o‘zgarishlarning deyarli barchasi tanlangan model omillari orqali izohlanishini anglatadi. F-statistikaning ahamiyatli chiqishi modelning umumiy ishonchliligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, kuzatuvlar sonining cheklanganligi sababli model natijalarini iqtisodiy mantiq asosida talqin qilish zarur.

Baholangan regressiya modeli asosida 2025–2030-yillar uchun turizm bandligi prognoz qilindi. Prognozlash jarayonida pandemiya kabi yirik salbiy shoklar takrorlanmaydi va tiklanish rejimi saqlanib qoladi, degan taxmin

qabul qilindi. Natijalar shuni koʻrsatadiki, turizm bandligi 2025-yilda 232,3 ming kishiga, 2030-yilga kelib esa 262,1 ming kishiga yetadi (4-jadval).

4-jadval. Turizmda bandlik prognoz qiymatlari

Yillar	Turizm sohasida bandik, ming kishi
2025*	232,35
2026*	238,31
2027*	244,27
2028*	250,23
2029*	256,19
2030*	262,15

Prognoz trayektoriyasi silliq va barqaror oʻsishni aks ettirib, turizm bandligining pandemiyadan keyingi davrda asta-sekin, ammo izchil ravishda kengayib borishini koʻrsatadi (1-rasm). Ushbu holat turizm mehnat bozori talab oʻzgarishlariga nisbatan nisbatan sekin moslashishini, yaʼni bandlik tiklanishi turizm oqimlarining oʻsishidan maʼlum darajada ortda qolishini anglatadi. Bu xususiyat turizmning mehnat talabchan, ammo yuqori noaniqlik darajasiga ega soha ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

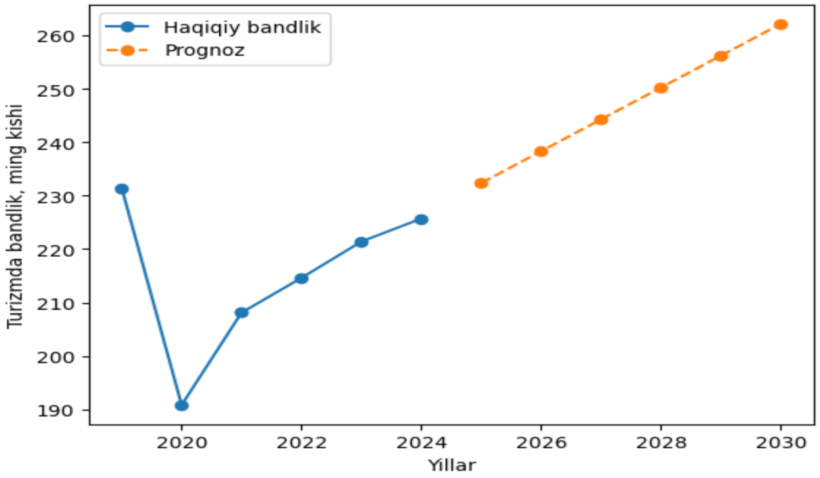

1-rasm. Turizmda bandlik dinamikasi prognoz qiymatlari

Amaliy nuqtayi nazardan prognoz natijalari davlat organlari, hududiy rejalashtiruvchilar hamda xususiy sektor uchun muhim ahamiyatga ega. Birinchidan, ushbu prognozlar asosida turizm sohasida kadrlar tayyorlash, kasb-hunar taʼlimi va bandlik dasturlarini rejalashtirish mumkin. Ikkinchidan, prognoz qiymatlari turizm infratuzilmasiga investitsiyalarni asoslash hamda xizmatlar bozorining kelajak hajmini baholash uchun xizmat qiladi. Uchinchidan, bandlikning barqaror oʻsishi turizmning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka qoʻshayotgan hissasini miqdoriy jihatdan ifodalash imkonini beradi.

Tadqiqot turizm sohasida bandlik dinamikasini iqtisodiy nazariya asosida tushuntirish hamda oʻrta muddatli istiqbolda prognozlash imkonini beruvchi yondashuvni taklif etdi. Tadqiqotning markazida turizm bandligini sof statistik vaqt qatori sifatida emas, balki turizmga boʻlgan talabdan kelib chiqadigan hosila iqtisodiy jarayon sifatida talqin qilish yotadi. Aynan ushbu yondashuv bandlik oʻzgarishlarining ichki iqtisodiy mantiqini ochib berish hamda natijalarni amaliy siyosat nuqtayi nazaridan talqin qilish imkonini berdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Amaliy jihatdan tadqiqotda olingan prognoz natijalari turizmni rivojlantirish va bandlik siyosatini shakllantirishda muhim axborot bazasi boʻlib xizmat qilishi mumkin. 2025–2030-yillar uchun prognoz qilingan bandlik trayektoriyasi turizm mehnat bozori oʻrta muddatda barqaror oʻsish bosqichiga kirishini koʻrsatadi. Bu holat kadrlar tayyorlash tizimi, kasb-hunar taʼlimi, xizmatlar sifati hamda hududiy bandlik dasturlarini rejalashtirishda aniq miqdoriy yoʻnalish beradi. Xususan, turizmga ixtisoslashgan hududlarda yangi ish

o'rinlariga bo'lgan ehtiyojni oldindan baholash va mos ravishda ta'lim hamda trening dasturlarini ishlab chiqish imkoniyati yuzaga keladi.

Bundan tashqari, prognoz natijalari xususiy sektor uchun ham muhim ahamiyatga ega. Mehmonxona biznesi, umumiy ovqatlanish xizmatlari, transport hamda madaniy-ko'ngilochar tarmoqlarda bandlikning o'sishi kutilayotgani investitsion qarorlar qabul qilishda ishonchni oshiradi. Turizm bandligining barqaror o'sishi ushbu tarmoqlarda uzoq muddatli biznes-rejalarni ishlab chiqish va xizmatlar bozorini kengaytirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqot turizm bandligini prognozlashda iqtisodiy nazariyaga asoslangan, barqaror va talqin qilish uchun qulay modelni qo'llash mumkinligini ko'rsatadi. Taklif etilgan trend–shok–tiklanish modeli qisqa vaqt qatorlari sharoitida ham ishonchli natijalar beradi hamda turizm bandligining iqtisodiy mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari turizmni O'zbekistonda nafaqat daromad manbai, balki barqaror bandlik va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida baholash zarurligini yana bir bor asoslaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Frechtling, D. C. (2010). The Tourism Satellite Account: A primer. Annals of Tourism Research, 37(1), 136–153.
2. Pardayev, M. Q. (2012). Turizmni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Pardayev, M. Q., & Qodirov, A. A. (2019). Turizm infratuzilmasini rivojlantirishning bandlikka ta'siri. O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi, (6), 37–44.
4. To'xliyev, N. (2010). Turizm iqtisodiyoti. Toshkent: Iqtisodiyot.
5. Tuxliyev, N., Safarov, B., & Ismoilova, D. (2018). Hududiy turizm rivoji va xizmatlar sohasida bandlik o'rtasidagi bog'liqlik. Servis, (2), 23–31.
6. To'xliyev, N., & Tuxliyeva, S. (2021). Turizm xizmatlari sohasida bandlik va barqaror rivojlanish masalalari. Iqtisodiy tadqiqotlar, (4), 19–28.
7. International Labour Organization. (2020). COVID-19 and employment in the tourism sector. Geneva: ILO Publishing.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz